

Bölüm 11

GELENEKSEL YÖNTEMLERLE OYUNCAK BEBEK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA (AMİGURUMİ: ÖRGÜ BEBEK)

Meryem ALTUN¹

*“Oyun değeri, oyuncağın bir
tecrübeyi taklit ederek yeniden canlandırma
ya da buna yardımcı olma yeteneğidir”
(Seyrek ve Sun, 1991).*

Giriş

Oyun aracı olarak kullanılan nesneler biçimine, kullanımına, anlamına, döneme ve kültüre göre çeşitlilik göstermektedir. Oyuncaklar, “Gelişim basamakları boyunca çocuğun hareketlerine düzen getiren zihinsel, bedensel ve psiko-sosyal gelişimlerinde yardımcı olan hayal gücünü ve yaratıcı yeteneklerini geliştiren tüm oyun malzemeleridir.” şeklinde tanımlanabilir. Tarihi süre içerisinde oyun ve oyuncak hep vardı. Gerçekte oyuncağın ilk kez ortaya çıktığı bir yer düşünülemez. Çünkü dünyanın her yerinde çocukların diledikleri hep aynı olmuştur. Çoğunlukla çocukların eğlence ihtiyaçları ve merakları sonucu ortaya çıkan oyuncakların tarihi, belki insanlık kadar eskidir. Ancak dönemlere, dini inançlara, geleneklere, toplumlara, cinsiyetlere hatta maddi olanaklara göre değişmelerine ve çeşitlenmelerine rağmen önemli olan çocuğun oyuncaklarla oynayarak dünyasını anlamlandırması, eğlenmesi ve hayal gücünü geliştirmesidir. Bu doğrultuda çocuk kimi zaman oyuncaklarını kendi bulur ve imal eder. Kimi zaman ebeveynlerinden yardım alır ve kimi zamanda satın alınan oyuncaklarla oynar (MEB, 2011).

İyi hazırlanmış bir oyuncak çocuğun içindeki oyunu ortaya çıkaran ve birçok değişik kullanım getiren hayal gücünü zorlayan oyuncaklardır. Oyuncak çocuğu oyuna özendiriyorsa çocuğun dikkat aralığını o yaştaki sınırlarına kadar açacaktır. Oyuncağın bunu başarma derecesi onun oyun değerini saptar. Eskiden genelde yetişkinler tarafından çocuklara oyuncak yapılmış ve yapılan bu oyuncakların türleri incelendiğinde; taş bebekler, bez bebekler, tahta bebekler, çöp bebekler, mısır koçanından yapılan bebekler, çam kabuğundan yapılan bebekler görülmektedir.

¹Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi BESYO Öğretim Üyesi, mrymltn@hotmail.com

Sonuç

Oyun oynarken o oyunun nasıl yaratıldığı zaman zaman aklımıza gelmektedir. Birçok durumda oyunların ve oyuncakların kesin bir başlangıç noktası yoktur. Ama toplumun, geleneklerin önemli bir rol oynadığı doğal bir gelişim evreleri vardır. Bir oyuncakın şimdiki biçimi uzun bir tarihin sonucudur. Birçok oyuncakın yapısı yüzyıllar boyunca değişmemiştir. Bebekler her zaman istisnai oyuncaklar olmuştur. Zengin ya da yoksul her çocuğun bir bebeği olmuştur. Eski uygarlıklarda çocuklar için yapılan bebekler çaputtandı. Bu oyuncaklar çok çabuk bozuluyor ve kolayca atılıyordu. Bundan dolayı Ninelerimizin zamanında yaptıkları bez bebekler günümüzde pek bulunamamaktadır. Bu bebekler genellikle yoksul sınıfı tarafından yapılırsa da, yoksul çocuklar bu bebeklerle zengin çocukların pahalı bebeklerinden aldığı kadar haz alarak oynayabiliyorlardı.

Ne yazık ki teknolojinin ilerlemesi ve plastik oyuncak üretimin çoğalması bez bebeğin her geçen gün unutulmasına neden olmaktadır. Dünyada ise yumuşak heykeltıraşlık adı altında bez bebek modern sanatlar arasında kendine yer bulurken, ülkemiz bu alanda yeterli sanatçıya sahip değildir. Yörelereki bebek üreticileri ise aldıkları kısa eğitimler sonucunda, genellikle zanaatçı konumunda üretimlerini yapmaktadırlar (Tuncer, 2010).

Yukarıda da belirtildiği gibi geleneksel oyuncaklar, daha çok atık veya doğal malzemenin işlenmesi ile oluşturulmaktaydı. Bugün ahşap, kitre, bez gibi doğal malzemenin kullanıldığı zanaat üretimi oyuncaklar, ağırlıklı olarak turistik anı nesnesi olarak pazarda yer bulmakta. Bu tür oyuncaklar, bugün gerek üretim, gerek pazarlama açısından kayıt dışı ekonominin bir parçası haline gelmiştir. Kayıt dışı üretim genellikle kısıtlı kaynaklara dayanmakla birlikte belirli ölçüde yaratıcı potansiyeli de barındırır. Günümüz bez bebek sanatçılarının ve diğer üreticilerinin tasarım ve üretimlerinde bez bebeğin özelliklerini koruyarak, bu kültürü yok olmaktan kurtarmalı. Bez bebek üretimini modern sanat boyutunda oluşturulması gerekmektedir. Buda yeterli eğitimin ve teknik donanımın verilmesiyle gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

- Aktaş, K. (2011). Oyuncakların Gelişim ve Değişiminin Çocuklar Üzerindeki Etkisi. Eğitim Dergisi. Sayı: 31. <http://www.egitimsim.gen.tr/site/arsiv/71-31/599-oyuncakların-gelisiminin-cocuklar-uzerindeki-etkisi.html>. 22.09.2015
- MEB (2011). Bez Bebek. El Sanatları Teknolojisi, Ankara. http://www.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Oyuncak%20Bebek.pdf 24.09.2016
- Ünlüyüçü, M. (2009). Günümüzde Türkiye'de El Yapımı Bebekçilik —Kişiler, Kurumlar ve Turizm Sektörü— Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Seyrek, H., Sun, M. (1991). *Okulöncesi Eğitimde Oyun*. İzmir: Mey Müzik Eserleri Yayınları.
- Tuncer, F. (2010). Geleneksel Anadolu Kültüründe Bez Bebek Geleneği ve Günümüz Örnekleri. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tüfekçi, I. (2013). Sanatta Oyun Nesneleri. Yüksek Lisans Sanat Eseri Çalışma Raporu, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (9. Baskı). Ankara: Seçkin